

Estetisk-filosofiska fakulteten

Maria Berglund

Specialpedagogik i förskolan

Pedagogers syn på behovet av specialpedagogik i
förskolan

Special education in preschool

Pedagogue's view about the need of
special education in preschool

Examensarbete 15 högskolepoäng
Läraryrprogrammet

Datum/Termin: 09-11-17

Handledare: Anders Hedin

Examinator: Ulla Högberg

Abstract

The purpose with my investigation is that create an image how pedagogues perceive the need of special education in the preschool. My framing of a question is: *How perceive pedagogues the need of special education in the preschool?* The study is written from a qualitative model and the study has been carried out with help of interviews. It is five interviews made. Three of them are made by preschool pedagogues and the other two with special education pedagogues.

The results displays that the need of special education in the preschool is big. It is a need that always comes to consists due to the fact that it always will exist children in needs of especially support. The result also displays that the staff on preschool ask for support and help of special education pedagogues in shape of reflections and also affirmation in the own work.

Keyword:

Special education. Preschool. Children in need of especially support. Special education support.

Sammanfattning

Syftet med min undersökning är att skapa en bild av hur pedagoger ser på behovet av specialpedagogik i förskolan. Min frågeställning är: *Hur ser pedagoger på behovet av specialpedagogik i förskolan?* Studien är skriven utifrån en kvalitativ modell och undersökningen har genomförts med hjälp av intervjuer. Det är fem intervjuer gjorda, tre stycken med förskolepedagoger och två stycken med specialpedagoger.

Resultatet visar att behovet av specialpedagogik i förskolan är stort. Det är ett behov som alltid kommer att bestå på grund av att det alltid kommer att finnas barn i behov av särskilt stöd. Resultatet visar även att personalen på förskolorna efterfrågar stöd och hjälp av specialpedagogen i form av reflektioner och även bekräftelse i det egna arbetet.

Nyckelord:

Specialpedagogik. Förskolan. Barn i behov av särskilt stöd. Specialpedagogiskt stöd.

Förord

Efter några intensiva veckor börjar jag nu se slutet på detta arbete. Dessa veckor har inneburit mycket nervositet och stress, med- och motgångar, glädje och oro.

Jag vill tacka de intervjuade pedagogerna för deras engagemang och vänlighet i samband med intervjuerna. Anita Malmgren som under hela min utbildning och inte minst under detta examensarbete har varit ett enormt stöd för mig. Min sambo som under hela denna process funnits där med tröstande ord och en axel att gråta ut vid. Sist men inte minst vill jag tacka min handledare Anders Hedin som har varit ett stöd under hela detta arbete. Tack alla ni, utan er hade jag inte klarat att slutföra detta arbete.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1 Inledning	1
1.1 Syfte och frågeställning	2
1.2 Definitioner	2
2.1 Allmänt om specialpedagogik	3
2.2 Vad säger styrdokumentet?	3
3 Tidigare forskning	6
3.1 Specialpedagogikens historia i förskolan	6
3.2 Olika synvinklar på specialpedagogik	7
3.3 Specialpedagogens uppdrag och roll	7
3.4 Behovet av specialpedagogiskt stöd	10
4 Metod	12
4.1 Argument för val av metod	12
4.2 Urval av intervjupersoner	13
4.3 Förberedelser	13
4.4 Genomförande	14
4.5 Bearbetning av resultatet	15
4.6 Studiens validitet och reliabilitet	15
4.7 Etiska aspekter	16
4.8 Intervjufrågor	16
4.8.1 Frågor Förskolepedagoger	16
4.8.2 Frågor Specialpedagoger	17
5 Resultat	18
5.1 Intervju A, Förskolepedagog	18
5.1.1 Sammanfattning Intervju A	20
5.2 Intervju B, Förskolepedagog	20
5.2.1 Sammanfattning Intervju B	23
5.3 Intervju C, Specialpedagog	23
5.3.1 Sammanfattning Intervju C	26
5.4 Intervju D, Förskolepedagog	26
5.4.1 Sammanfattning Intervju D	29
5.5 Intervju E, Specialpedagog	29
5.5.1 Sammanfattning intervju E	31
6 Analys	32
6.1 Skillnaden på specialpedagogik och pedagogik	32
6.2 Pedagogernas syn på specialpedagogens roll	33
6.3 Tidiga insatser	35
6.4 Resultatsammanfattning	36
6.4.1 Behovet av specialpedagogik i förskolan	36
7 Diskussion	38
7.1 Metoddiskussion	38
7.2 Resultatdiskussion	40
8 Förslag till fortsatt forskning	42
Referenser	43

1 Inledning

”Särskilda behov?

- Jag kallas ett barn med särskilda behov.
- Barn med särskilda behov blir så lätt barn med särskilda besvär.
 - Barn med särskilda besvär blir så lätt ”särskilda”
 - Särskilda barn blir så lätt isär-skilda.
 - Isärskilda barn får så lätt särskilda behov.
- Särskilda behov är inte särskilda – bara STÖRRE – STÖRRE BEHOV har väl även du... ibland”.

(Berit Schaub)

Mitt intresse för specialpedagogik väcktes när jag och min familj fick reda på att min systerdotter har mikrocefali. Det är en form av hjärnskada som gör att hon kommer att vara beroende av specialpedagogisk hjälp hela sitt liv. Jag ser specialpedagogik som ett angeläget område att ha fördjupad kunskap i, både när det gäller att kunna hjälpa min systerdotter men även andra barn i behov av särskilt stöd. Under min utbildning upptäckte jag att den mesta forskning och litteratur som finns gällande specialpedagogik rörde skolan och inte förskolan. Detta gjorde mig nyfiken på hur behoven av specialpedagogik såg ut just i förskolan. Jag vill med detta arbete skapa en bild om huruvida det finns ett behov av specialpedagogisk kunskap i förskolan. Att skaffa kunskap om detta ser jag som angeläget för mitt kommande yrke.

Jag anser att vi vuxna har en benägenhet att särskilja barn från det vi anser vara normalt. Vi har en föreställning om hur ett normalt barn ska vara och bete sig, och när det visar sig att barnet avviker från detta mönster, då är det ett barn i behov av särskilt stöd. Varje barn är enligt mig unikt. Alla har sina egna förutsättningar och egenskaper. Var och en behöver stöd för att utvecklas, vissa barn behöver det i vissa perioder och andra behöver det under hela sin skolgång. Personal som arbetar inom förskolan får ta emot barn med olika behov. En del barn behöver och kräver mycket mer än vad andra barn gör, enligt min åsikt. Det krävs av personalen att de ska förstå och kunna ge även till de barn som behöver mest. De ska kunna möta alla barns olika erfarenheter, behov, förutsättningar och kunskaper. Alla barn ska ses som unikt och bli bemött utifrån den individ det är, anser jag.

Jag menar att det är i förskolan grunden läggs för barnets identitet och dess fortsatta utveckling. Barn i behov av särskilt stöd bör upptäckas redan i förskoleåldern enligt min

mening. Jag tror att man genom tidiga resurser och stimulering av barnets utveckling ökar man deras chanser att lyckas senare i skolan och deras kommande yrkesliv. Jag anser därför att det är viktigt att barn redan i förskoleåldern får den hjälp och extra stöd de behöver. Under min utbildning har jag fått uppfattning om att man i förskolan har en helhetssyn på barnet. Förskolepedagogerna ser till barnets kompetens och utvecklingsmöjligheter inom olika områden och försöker på bästa sätt tillgodose dessa. Jag har fått uppfattningen om att specialpedagoger oftast inte är knutna direkt till verksamheten, utan är anställda på skolområdet och kommer in i verksamheten när det behövs eller så får förskolan köpa in resursen. Betyder det att behovet av specialpedagogik inom förskolan inte finns?

1.1 Syfte och frågeställning

Syftet med detta examensarbete är att bidra till att sprida kunskap om hur förskolepedagoger och specialpedagoger ser på behovet av specialpedagogik i förskolan.

Frågeställning:

Hur ser pedagoger på behovet av specialpedagogik i förskolan?

1.2 Definitioner

Alla barn som går i förskolan behöver stöd. Men det finns barn som i vissa perioder eller hela sin förskolegång behöver extra stöd och resurser utifrån för att deras behov ska tillgodoses. I detta arbete kommer jag därför använda begreppet *barn i behov av särskilt stöd* för att benämna dessa barn som av olika anledningar behöver ett speciellt specialpedagogiskt stöd i förskolan.

Rakstang Eck och Rognhaug (1995) beskriver *specialpedagogik* på följande sätt:

”Specialpedagogiska insatser är inriktade på inläring, habilitering och rehabilitering av människor i olika åldrar med olika former av funktionsnedsättningar”. Begreppet specialpedagogik antyder att det finns vissa situationer där den vanliga pedagogiken inte räcker till (Nilholm 2003).

Begreppet *pedagoger* använder jag som samlingsnamn för de personer som arbetar inom förskolan.

Specialpedagogens ”verksamhet innebar från början en yrkesroll med rådgivande, konsultativa, handledande och undervisande inslag” (Vernersson 2007, s.22)

2 Bakgrund

2.1 Allmänt om specialpedagogik

Specialpedagogik kan definieras på flera olika sätt. Det vanligaste är att man betonar att det handlar om barn eller ungdomar med specifika svårigheter av något slag. Historiskt sett så har specialpedagogiken betraktats som en hjälp att förändra individen (Fischbein, Östberg 2003). Enligt Rakstang Eck och Rognhaug (1995) är specialpedagogik ett tvärvetenskapligt ämne som bland annat hämtar inspiration från både filosofi, pedagogik, psykologi och socialantropologi. Ämnet vilar på teorier från de olika kunskapsfälten. Inom specialpedagogik är man intresserad av barnens utvecklingsmöjligheter och de risker som en negativ utveckling kan medföra om barnens omgivning inte fungerar positiv för deras utveckling. Specialpedagogiken omfattar många olika former av funktionsnedsättningar.

2.2 Vad säger styrdokumentet?

Förskolans uppgifter och ansvar gentemot barn i behov av särskilt stöd framgår av skollagen och förskolans läroplan.

I dagens samhälle finns det en medvetenhet om hur viktigt det är med små barns utveckling. Till följd av detta fick förskolan sin egen Läroplan, läroplanen för förskolan 98, Lpfö 98 den 1 augusti 1998 (Skolverket 2004). Genom läroplanen har det pedagogiska arbetet förtydligats. En av de viktigaste punkterna i förskolan är att värdegrunden genomsyras i all verksamhet som bedrivs. Förskolan vilar på demokratis grund. Det är därför en viktig del att all verksamhet som bedrivs i förskolan utformas i överensstämmelse med de grundläggande demokratiska värderingarna (Lpfö 98)

I Lpfö 98 står det att ”den pedagogiska verksamheten skall anpassas till alla barn i förskolan. Barn som tillfälligt eller varaktigt behöver mer stöd än andra skall få detta stöd utformat med hänsyn till egna behov och förutsättningar” (Lpfö 98, s 5). Det står även att man skall ta hänsyn till barnens olika behov och förutsättningar. Verksamheten kan därför inte utformas på samma sätt överallt och på grund av detta kan förskolans resurser heller inte fördelas lika (Lpfö 98). Vidare står det att ”Förskolan skall lägga grunden för ett livslångt lärande (Lpfö 92, s.4) och att ”alla barn skall få erfara den tillfredställelse det ger att göra framsteg, övervinna svårigheter och att få uppleva sig vara en tillgång i gruppen” (Lpfö 98, s.5).

Skollagen uttrycker klart och tydligt vad förskoleverksamheten har för riktlinjer att följa.

Förskoleverksamheten och skolbarnsomsorgen skall utgå från varje barns behov. Barn som av fysiska, psykiska eller andra skäl behöver särskilt stöd i sin utveckling skall ges den omsorg som deras speciella behov kräver (Skollagen 2a kap. § 3).

Utbildningen i förskoleklassen skall stimulera varje barns utveckling och lärande. Den skall ligga till grund för fortsatt skolgång.

Särskilt stöd skall ges till barn som behöver det (Skollagen 2b Kap § 1).

Jag tolkar skollagen så att det är en pedagogs skyldighet att se till varje individs fysiska och psykiska utveckling.

Även Salamancadeklarationen beskriver detta om att verksamheten skall anpassas till alla barn. Salamancadeklarationen skapades 1994 i den spanska staden Salamanca. Konferensen anordnades av den spanska regeringen och Unesco. I den dokumenteras en internationell samsyn på specialundervisningen framtida behov och målet att man skall skapa läroanstalter som är till för alla elever, som stödjer inläring, respekterar olikheter och som tillgodoser individuella behov – en skola för alla. I Salamancadeklarationen står det bland annat följande:

- ”att varje barn har en grundläggande rätt till undervisning och måste få en möjlighet att uppnå och bibehålla en acceptabel skolningsnivå,
- att varje barn har unika egenskaper, intressen, fallenheter och inlärningsbehov,
- att utbildningssystemen skall utformas och utbildningsprogrammen genomföras på sådant sätt att den breda mångfalden av dessa egenskaper och behov tillvaratas,
- att elever med behov av särskilt stöd måste ha en tillgång till ordinarie skolor som skall tillgodose den inom en pedagogik som sätter barnet i centrum och som kan tillgodose dessa behov,
- att ordinarie skolor med denna integrationsinriktning är det effektivaste sättet att bekämpa diskriminerande attityder,
- att skapa en välkomnande närmiljö,
- att bygga upp ett integrerat samhälle,

- att åstadkomma skolundervisning för alla; dessutom ger det flertalet barn en funktionsduglig utbildning och förbättrar kostnadseffektiviteten och – slutligen - hela utbildningssystemet” (Unesco, 1996).

Salamancadeklarationen poängterar att varje barn är unikt och har rätt till undervisning och att utbildningssystemen utformas så att mångfalden tillvaratas. Den poängterar vidare att man skall sträva efter att elever med behov av särskilt stöd skall integreras i ordinarie skolor, detta för att bekämpa diskriminering.

Den betonar också att skolorna skall ge plats för alla barn oavsett deras fysiska, intellektuella, sociala, emotionella, språkliga eller andra förutsättningar. Den betonar även att alla skillnader människor emellan är normala och att inläringen måste anpassas till barnets behov istället för att barnet skall formas efter den fastställda inlärningsprocessen. En pedagogik som sätter barnet i centrum främjar alla elever och följaktligen, hela samhället (Unesco, 1996).

För att kunna skapa dessa möjligheter för alla barn, ser jag specialpedagogen i förskolan som en viktig resurs.

3 Tidigare forskning

3.1 Specialpedagogikens historia i förskolan

Ända sedan 1800-talet har pedagogisk verksamhet för barn med funktionshinder funnits (Åman, 2006). Enligt Nilholm (2003) uppstod specialpedagogiken som ett svar på att den vanliga skolan inte passade för alla grupper av barn. Man skapade tidigt speciella skolor för barn som ansågs ha svårt att följa med i den vanliga undervisningstakten eller att de ansågs ha svårt att disciplinera sig. På den tiden var huvudtanken i förskolans pedagogik att barnets vilja och naturliga anlag införs i det sociala och kulturella mönstret på ett systematiskt sätt av förskolepedagogen. Att ta hänsyn till barnets mognad och ålder var en ny pedagogisk tanke (Kärrby, 1992). Så småningom växte det fram ett utvecklingspsykologiskt perspektiv som var grundat på vetenskap. Barnets mognad fick allt större betydelse för det pedagogiska arbetet på grund av den psykologiska forskningen. Det blev mer avgörande vad barn förväntades kunna i olika åldrar än de idéer om vad som var viktigt att fostra barnen till. När vår moderna förskola utformades blev den sociala funktionen starkt framträdande. Socialisationsprocessen, den normativa utveckling som sker under barnets tidiga år blev det mest betonade målet inom svensk förskolepedagogik (Kärrby, 1992).

Fördomar och negativa attityder mot barn med funktionshinder har funnits så långt in som på 1960-talet, särskilt inom det medicinska området. Det var inte helt ovanligt att man rådde föräldrar som hade fött barn med funktionshinder att lämna bort dem. Från 1970-talet anställdes förskolelärare som pedagoger i habiliterande verksamhet. Vid den tiden tog också kommunen tillsammans med förskolan ansvar för den pedagogiska verksamheten för barn. Man förväntade sig att kommunen och landstinget skulle samverka på olika sätt kring verksamheten med funktionshindrade barn. Förskolläro utbildningen blev så småningom en högskoleutbildning som kom att innehålla kursmoment om hur man arbetade med barn med särskilda behov (Åman, 2006).

Ansvar för förskoleverksamhet och barnomsorg överfördes från Socialdepartementet till Utbildningsdepartementet den 1 juli 1996. I januari 1998 ersattes bestämmelserna om barnomsorgen i socialtjänstlagen av bestämmelser i skollagen. Skolverket övertog myndighetsansvaret för barnomsorgen från Socialstyrelsen vid samma tidpunkt och förskolan fick sen egen läroplan, Lpfö 98. (Asplund Carlsson, Pramling Samuelsson och Kärrby, 2001)

3.2 Olika synvinklar på specialpedagogik

Det finns inom forskningen olika sätt att se på specialpedagogik. Enligt Nilholm (2003) finns det tre perspektiv inom forskningen om specialpedagogiken. Det kompensatoriska, det kritiska och dilemmaperspektivet. Nilholm menar att det kompensatoriska perspektivet dominerar inom forskningen. I detta perspektiv är det specialpedagogikens uppgift att kompensera individen utifrån de brister denne visar. Först identifierar man olika typer av problemgrupper och därefter söks det orsaker till varför dessa individer visar upp olika sorter av svårigheter. I detta perspektiv söker man främst efter psykologiska och neurologiska förklaringar. Sedan utformas metoden och åtgärder som ska kompensera individens brist/brister. I det kompensatoriska perspektivet blir diagnostisering central på grund av att forskningen kräver att man kan arbeta med grupper som uppvisar samma typ av problem, detta för att generell kunskap ska kunna nås. Perspektivet utgår från att det är barnet som är problemet. Forskningen har sin grund i en medicinsk och psykologisk tradition.

I det kritiska perspektivet är man ideologikritiskt inriktad, man ifrågasätter grunderna för specialpedagogiken. Man menar att specialpedagogik är en i hög grad irrationell verksamhet. Här lägger man fokus på vad samhället gör med barns olika förutsättningar. Tanken man har är att specialpedagogiken uppstår till följd av sociala processer. Om sociala förändringar sker kan specialpedagogiken upphöra. Man menar att specialpedagogiken är förtryckande på grund av att den pekar ut barn som onormala. Man hävdar också att skolmisslyckanden bör sökas utanför eleven, eftersom det är skolans uppgift att ha en god miljö för den mångfald av olikheter som barn representerar, därför kan man inte lokalisera problemet till barnet. I det kritiska perspektivet är man kritiskt till diagnostiseringens objektivitet och användbarhet. Man menar också att specialpedagogiska verksamheter som är uppbyggda kring diagnostiseringar inte är effektiva i jämförelse med mer integrerade alternativ.

I dilemmaperspektivet är en viktig utgångspunkt huruvida olika utbildningssystem hanterar individers olikheter. Verksamheten skall ge alla elever liknande färdigheter och kunskap, samtidigt som den skall bemöta varje individ och ta hänsyn till erfarenheter, intressen och mognad.

3.3 Specialpedagogens uppdrag och roll

1988 upphörde speciallärarutbildningen (Verneresson 2007). Enligt Bladini (2004) startades specialpedagogutbildningen 1990. Förskolan har inte alltid haft tillgång till speciallärare, men från mitten av 1980-talet inrättades resurspedagogtjänster på många håll i landet, som en form

för specialpedagogiskt stöd (Bladini 2004). Resurspedagogerna var erfarna fritidspedagoger eller förskolelärare som arbetade direkt med barngruppen eller hade samtal med förskolepedagogerna (Socialstyrelsen 1991). Specialpedagogutbildningen innehöll flera olika förändringar jämförelsevis med den tidigare speciallärarutbildningen. Specialläraren hade i huvudsak arbetat med särskilda elever, medan specialpedagogen skulle arbeta på tre olika nivåer: individnivå, gruppnivå och organisationsnivå. Specialpedagogen skulle också förberedas för att bedriva pedagogiskt utvecklingsarbete samt ha en handledande funktion för lärarna. Vernersson (2007) menar att många kommuner fortfarande har en efterfrågan på speciallärare. Detta menar hon kan bero på att speciallärare som yrkeskategori avskaffades innan skolan hade beredskap att möta de specialpedagogiska frågor och problem som finns ute i de svenska skolorna idag.

Vernersson (2007) menar vidare att precis som speciallärare är specialpedagoger som yrkesgrupp inte undervisningsaktiva i någon större utsträckning utan återfinns istället ofta i olika specialpedagogiska resursuppdrag och resursgrupper. Hon menar vidare att specialpedagogen skall arbeta nära arbetslaget men den ska också fungera som en samtalspartner och rådgivare för verksamhetens personal och föräldrar. Vernersson (2007) menar att det är viktigt att komma ihåg att specialpedagogiska insatser inte enbart handlar om enskilda elevers svårigheter. Kunskaperna skall också bidra till goda utvecklingsbetingelser för alla, men främst för de individer som har eller kan väntas få svårigheter. ”De specialpedagogiska insatserna ska ske så att eleverna blir så lite *särskilda* som möjligt” (Vernersson 2007, s.27).

Enligt högskoleförordningens examensförordning för specialpedagoger är målet för en specialpedagogexamen att studenten skall visa sådan kunskap och förmåga som krävs för att kunna arbeta självständigt som specialpedagog för barn och elever i behov av särskilt stöd inom samtliga verksamhetsområden i skolan. För att få en specialpedagogexamen krävs det att studenten visar fördjupad kunskap och förståelse inom specialpedagogik. Dessutom visa kunskap om områdets vetenskapliga grund och en förståelse för rådande forsknings- och utbildningsområde, samt visa upp ett kunnande om relationen mellan teori och praktik. För att få specialpedagogsexamen är det viktigt att man visar upp vilka färdigheter och förmågor man har till kritiskt tänkande. Man skall kunna visa en färdighet i att självständigt genomföra pedagogiska utredningar och analysera svårigheter på individ, grupp- och organisationsnivå. Studenten skall även kunna utforma och delta med att utarbeta ett åtgärdsprogram i samarbete

med berörda aktörer samt ha förmågan att stödja barn och elever och utveckla undervisningsverksamheter.

Den blivande specialpedagogen skall också kunna uppvisa en kännedom om sig själv samt visa en empatisk förmåga. Den skall också visa en förmåga att inom det specialpedagogiska området kunna göra värderingar utifrån vetenskapliga, samhällseliga och etiska aspekter, med särskilt fokus på de mänskliga rättigheterna. Viktiga beståndsdelar i kraven för specialpedagogexamen är även att förstå innebörden av lagarbete och samverka med andra yrkesgrupper samt att förstå vikten av att fortsätta utveckla sin egen kompetens och behov att ytterligare kunskap (www.hsv.se).

Specialpedagogen förväntas – förutom att vara en kompetent pedagog – även ha beredskap för arbete inom en specialpedagogisk funktion med övergripande ansvar för rådgivning, stöd och utveckling av åtgärdsprogram i samarbete med kollegor och med tydlig knytning till skolans ledning. Specialpedagogens yrkesuppgifter utförs på tre nivåer: individnivå, gruppnivå och organisatorisk nivå. Även disciplinmässigt har specialpedagogen ett brett kompetensområde; hon/han skall i pedagogiskt arbete beakta såväl medicinska förhållanden som psykologiska, sociala och organisatoriska (SOU 1999:63, s. 194).

Enligt SOU 1999:63 har specialpedagogen oftast en central roll i samverka med andra institutioner i utformandet för att tillvarata nödvändig kunskap med betydelse för det pedagogiska arbetet. I detta arbete får specialpedagogen en viktig roll vad gäller att analysera, påverka och utvärdera hur det särskilda stödet utformar sig i undervisningens utformande. En central roll för specialpedagoger är att kunna ge stöd åt pedagoger och arbetslag så att samarbetet mellan föräldrarna och skolan sker på ett så bra sätt som möjligt, så att eleven får det lämpliga stöd den behöver. Specialpedagogen förväntas tillsammans med rektor vara garant för att de elever som riskerar få eller redan har svårigheter, av olika skäl erhåller goda förutsättningar för lärande oberoende av orsaker till svårigheter i förskolan. Rektor har det yttersta ansvaret för denna uppgift men med sin unika kompetens kan specialpedagogen utgöra ett viktigt stöd för skolans ledning.

Tillsammans med rektor skall specialpedagogen utgöra en garanti för att verksamheten verkligen är till för alla. I ansvaret ligger också att arbeta för att utveckla kvaliteten i det inre arbetet så att en så god lärandemiljö som möjlig kan erbjudas alla barn och unga (Persson, 2001, s 106).

Specialpedagogen kan tillsammans med annan personal delta i skolans ledningsgrupp när man t.ex. diskuterar sammansättningar av grupper och pedagoger i arbetslag (SOU 1999:63).

Lärarkommittén (LUK, 1999) har tydligt uttryckt att

barn har rätt att mötas av respekt, bli sett och förstått och få använda sina erfarenheter och kunskaper samt att få sina behov av särskilt stöd tillgodosett i en lärandemiljö som präglas av gemenskap och delaktighet med andra. Det förutsätter att alla lärare i förskola och skola har en utvidgad kompetens i förhållande till den lärare i allmänhet har i dag (SOU 1999:63, s. 201).

De betonar också att i varje arbetslag bör det finnas lärare med specialpedagogisk inriktning eller specialisering. Samarbetet med specialpedagogen och annan elevvårdspersonal ses som en förutsättning för att eleverna ska få det stöd och hjälp de behöver och även rätt typ av insats i tillräcklig omfattning. Vernersson (2007) menar att alla som arbetar med barn och ungdomar bör tillägna sig grundläggande kunskaper om specialpedagogik i sin utbildning och även få en förståelse för vad ett specialpedagogiskt förhållningssätt innebär.

3.4 Behovet av specialpedagogiskt stöd

Vernersson (2007) menar att det specialpedagogiska stödet och omfattning varierar stort mellan skolor och olika kommuner. Många skolor kan helt sakna specialpedagoger eller speciallärare på grund av besparingarna. Idag finns det varken specialpedagoger eller speciallärare i den utsträckning som behövs ute på skolorna (Vernersson 2007). Därför sker den specialpedagogiska undervisningen i den ordinarie undervisningen i allt för stor utsträckning, i form av en extra lärare, fritidspedagog eller assistent. Undervisningssituationen och förutsättningarna för inläring måste ändras så att alla elever får möjlighet till lärande enligt Vernersson (2007).

Behovet av specialpedagogiska insatser i förskolan ökar, dels på grund av att förskolan har byggts ut till att omfatta i stort sett hela årskullar, men också på grund av att den har utvecklats till en mer skolliknande verksamhet med formulerande mål och utbildningsambitioner (Emanuelsson, Persson & Rosenqvist, 2001).

Rakstang Eck & Rognhaug (1995) anser att om man lägger en ökad betoning på de enskilda barnens individuella starka sidor och resurser, finns det en större möjlighet att de

jämförelsevis intakta funktionerna kan innebära en kompensation för de svaga funktionerna och på så sätt lyfter dessa i barnets fortsatta utveckling.

Rakstang Eck & Rognhaug (1995) menar även att förskolepersonalen ofta ser specialpedagogen som en kvalificerad samtalspartner och man ser ofta denne som en som delar ansvaret för ett visst barn. De menar att god handledning från en specialpedagog upplevs som en avlastning, trots att det tar tid. De anser att behovet av handledning är konstant på grund av att det alltid finns barn med särskilda behov på förskolan. Behovet minskar inte med ökad erfarenhet utan att det kan vara tvärtom. Att de pedagoger som har vant sig vid handledning och rådgivning känner det som ett nödvändigt komplement till verksamheten. De menar att man fungerar bättre i sitt arbete när man får handledning. Författarna anser att handledningen bör kunna fungera som en garanti för pedagogerna, att man skall försöka lösa de problem som uppstår. Om ett visst barn behöver extra resurser för att det ska kunna få samma möjligheter till inläring som andra barn menar de att handledaren bidrar med kunskaper hur man ser vilka behov som finns och vilka olika perspektiv som kan användas för att arbeta med barnets svårigheter.

Folkman (1998) menar att behovet av stöd i arbetet är jätteviktigt. Hon menar att man behöver prata med någon som förstår. Hon anser att förskolepersonalen även blir hjälpta av att få respons när de gör ett bra jobb, att de får en bekräftelse, det ger dem bränsle att jobba vidare menar hon. Genom att personalen får stöd utifrån gör också att de ser de små framstegen. De får hjälp med att se det lilla, vilket gör att de inser att mycket faktiskt har hänt. De får andra synvinklar på sitt arbete. Hon anser att behovet av stöd är en självklarhet och inte ett tecken på inkompetens eller misslyckande.

Nilholm (2003) menar att eleven inte längre ska anpassas till skolan utan skolan skall organiseras så att de kan ta emot en mångflad av elever som kan befinna sig i svårigheter. Vernersson (2007) menar att behovet av specialpedagogisk kunskap alltid kommer att finnas, men användningen av kunskapen kan förändras och effektiviseras.

4 Metod

4.1 Argument för val av metod

Min frågeställning i detta arbete är: *Hur ser pedagoger på behovet av specialpedagogik i förskolan?* För att ta reda på detta har jag i mitt arbete valt att använda mig utav kvalitativa intervjuer. Den kvalitativa intervjun är enligt Kvale (1997) en bra metod eftersom den möjliggör för mig att förstå världen ur de intervjuades synvinkel samtidigt som de intervjuade hjälper mig att vidga min kunskap om det fenomen jag undersöker. Han rekommenderar att man ställer sig frågan *hur* intervjuerna kan hjälpa mig att utvidga min kunskap om de fenomen jag undersöker? Även Trost (1997) menar att man skall sträva efter att få svar på frågan hur, istället för varför. Intervjuaren skall försöka att förstå den intervjuades känslor och upplevelser. Kvale (1997) anser att den kvalitativa intervjun är ett samspel och utbyte av synpunkter mellan två personer som pratar om ett ämne som är ett delat intresse. Båda är medskapare av det som sägs under intervjun och det finns även ett gemensamt intresse. Ett intresse som klarlägger skillnader på arbetsformer före respektive efter kontinuerlig kontakt med specialpedagogik. Trost (1997) menar att kvalitativa intervjuer utmärks bland annat genom att intervjuaren ställer enkla och raka frågor och får då komplexa och innehållsrika svar. Han menar vidare att efter man har utfört intervjuerna sitter man där med ett förhoppningsvis rikt material i vilket man kan finna bland annat intressanta skeenden och mönster. För mig som gör undersökningen är det väsentligt att få riklig information från informanterna.

Eftersom jag vill få fram hur pedagogerna ser på behovet av specialpedagogik i förskolan anser jag att den kvalitativa intervjuformen är ett bra val för att få ett djup i undersökningen. Eftersom frågeställningen i den kvalitativa studien ofta handlar om att förstå eller att hitta mönster (Trost, 1997). Istället för en kvantitativ studie där det oftast gäller att ta reda på hur ofta, hur många eller hur vanligt ett fenomen är (Trost, 1997).

Intervjuforskningen kan enligt Kvale (1997) ses som en resa. Där intervjuaren ses som en resenär som är på väg till en berättelse som berättas vid hemkomsten. Kunskapen väntar hos den intervjuades inre på att bli upptäckt av intervjuaren. Resan kanske inte bara leder till ny kunskap utan kan även leda till en reflektionsprocess som ger intervjuaren en ny självförståelse.

4.2 Urval av intervjupersoner

I min undersökning har jag som avsikt att intervjua förskolepedagoger som är verksamma i förskolan och specialpedagoger som är inriktade mot förskolan i sitt arbete. Detta för att få en bild av hur behovet av specialpedagogik ser ut i förskolan.

Kvale (1997) menar att det i kvalitativa intervjuer är svårt att ange ett mått på hur många intervjuer det behövs för att den som gör undersökningen skall få reda på det den vill. Vidare menar han att vid vanliga intervjuundersökningar brukar det delta 15 ±10 personer. Eftersom jag i detta arbete är begränsad tidsmässigt så valde jag att intervjua 5 stycken pedagoger. 3 stycken är förskolepedagoger och 2 är specialpedagoger. I min undersökning var det inget bortfall, alla tilltänkta intervjupersoner kunde delta.

Samtliga pedagoger jag intervjuade hade förskolelärarutbildning. De två specialpedagogerna hade vid ett senare tillfälle vidareutbildat sig till specialpedagog. Samtliga informanter är verksamma i kommuner i norra delen av södra Sverige.

4.3 Förberedelser

Före intervjuerna tog jag kontakt med informanterna via telefon där jag berättade om vilket universitet jag kom ifrån och om min studie och tillvägagångssättet. Jag informerade om att intervjuerna var frivilliga och jag betonade även att informanternas identitet var konfidentiell. Det innebär att inga namn på personer, förskolor eller kommuner kommer lämnas ut och att allt material kommer att behandlas så att ingen kommer att kunna kännas igen. Jag informerade även om att materialet kommer att förstöras efter bearbetning till arbetet.

Informanterna blev även informerade om att intervjuerna skulle göras med videokamera, dock enbart med ljudupptagning och att de beräknas ta mellan 30 - 60 minuter. Jag ansåg att det skulle bli nästan omöjligt att hinna skriva ner allt under intervjun. Kvale (1997) betonar att det vanliga sättet att registrera en intervju är genom bandspelare. Han menar att intervjuaren då kan koncentrera sig på ämnet och dynamiken i intervjun. Trost (1997) menar att det finns både för- och nackdelar genom bandupptagning. Nackdelarna kan vara att det tar tid att lyssna på banden och att det är besvärligt att spola fram och tillbaka, om man behöver leta rätt på en detalj. Han menar även att en del blir besvärade och hämmade vid bandupptagning. Fördelarna enligt Trost är att man genom bandupptagning i efterhand kan lyssna till tonfall och ordval upprepade gånger. En fördel menar Trost är att intervjuaren inte behöver göra en massa anteckningar under intervjun utan man kan koncentrera sig på frågorna och svaren.

För att svaren skulle bli mer spontana lämnade jag inte ut intervjufrågorna i förhand. Det är enligt Trost (1997) rimligt att låta informanterna bestämma tid och plats för intervjun, eftersom de är tillmötesgående och vill medverka i undersökningen.

Innan jag gick ut och intervjuade pedagogerna provade jag mina frågor på en utomstående person. Detta för att se om jag behövde göra några ändringar och även för att se hur lång tid intervjun skulle ta. Intervjun är ett samtal mellan två eller flera personer och det är ett gemensamt skapande som sker under intervjun (Kvale 1997). Jag genomförde intervjun som ett samtal. Innan jag började bandinspelningen berättade jag syftet med min undersökning och att resultatet skulle presenteras i ett examensarbete. Jag genomförde samtliga intervjuer med en videokamera, men tog enbart upp ljudet.

Samtliga intervjuer inledde jag med att informanten fick berätta lite om sin bakgrund. Det är enligt Kvale (1997) avgörande för intervjun hur inledningen startas. Genom att man aktivt lyssnar, är intresserad och uppmärksam läggs grunden till en god intervjustund.

4.4 Genomförande

Jag genomförde mina intervjuer vid fem olika tillfällen. Varje intervju varade mellan 30-45 minuter. Jag hade i förväg meddelat intervjupersonen att det var bra om det fanns ett enskilt rum tillgängligt, detta för att slippa bli avbrutna i intervjun. Så vid samtliga intervjuer fick vi sitta ostört i ett rum med stängd dörr. Jag genomförde samtliga intervjuer med en videokamera, men tog endast upp ljudet. Jag började med att presentera mig och informera om vilket universitet jag kom ifrån och att jag höll på att skriva ett examensarbete. Detta gjorde jag även vid första telefonkontakten. Jag informerade även vid detta tillfälle om att allt som sades var konfidentiellt och att deras medverkan var frivillig. Varje intervju började med att jag lät informanterna berätta lite om sig själv, vad de hade för utbildning och dylikt. Därefter ställde jag frågorna i min intervjumall. Turordningen på frågorna varierade lite från intervju till intervju. Detta beroende på hur samtalet mellan mig och informanten flöt på. Men samtliga frågorna ställdes vid varje intervju. Efter varje avslutad intervju fanns det tid för mer allmän reflektion kring ämnet. Ingen av de intervjuade pedagogerna ville efter avslutad intervju lyssna på ljudupptagningen eller se utskriften av intervjun innan arbetet var klart, det var däremot en pedagog som bad mig visa det färdiga arbetet när jag var klar.

Efter att jag hade intervjuat två stycken pedagoger kom jag fram till att min frågeställning inte skulle kunna besvaras. Den lydde: Har förskolor med kontinuerlig kontakt med

specialpedagogik ändrat sin arbetsform, och i så fall hur? Detta medförde att jag beslutade mig för att ändra min frågeställning. Jag valde att byta ut två frågor i min intervjumall mot två nya, som var relevanta till min nya frågeställning. På så sätt var inte de två genomförda intervjuerna bortkastade. Jag tog i efterhand kontakt med de intervjuade pedagogerna och informerade om min ändring. I samråd med pedagogerna tog jag beslutet om att skicka de två nya frågorna via e-mail och de skulle skriftligt svara på dessa. Jag kompletterade sedan dessa svar till deras respektive intervju.

4.5 Bearbetning av resultatet

Efter intervjuerna gjorde jag noggranna utskrifter av bandinspelningarna. De delar av intervjuerna jag ej ansåg var relevanta för mitt arbete tog jag inte med. Till exempel när pedagogerna pratade om enskilda barn, och sådant som inte var relevant till den ställda frågan. Resten är ordagrant utskrivet. Språket i intervjuerna är endast ändrade om det fanns information som direkt skulle kunna avslöja informantens identitet. När jag tagit fram det väsentligaste i intervjuerna för min undersökning började jag med min analys.

4.6 Studiens validitet och reliabilitet

Min studie är gjord efter en kvalitativ metod och mina informanter är relativt få, därför kan jag inte garantera att en liknande studie skulle komma fram till samma resultat. Min studie är för liten för att det skall gå att dra några allmängiltiga slutsatser. På sidan 5 skriver jag att jag anser att specialpedagogen är en viktig resurs i förskolan. Detta uttalande kan möjligtvis ha påverkat mig när jag genomförde mina intervjuer, men i så fall inte på ett medvetet sätt. Jag anser att trovärdigheten i studien stärks dels utifrån mitt syfte och dels genom att jag i metoden noga beskrev hur jag hade gått tillväga så att studien är möjlig att upprepa.

Validiteten, jämförelsen mellan min framförda åsikt och verkligheten har av naturliga skäl inte gått att sätta ett mått på och är därför svår att påvisa. Kvale (1997) skriver ”i vanliga ordböcker hänför sig ”validitet”, ”giltighet”, till sanningen och riktigheten hos ett yttrande. Ett giltigt argument är hållbart, välgrundat, försvarbart, vägande och övertygande” (s. 215).

Reliabiliteten, tillförlitligheten i min studie, anser jag vara relativt hög beroende på valet av intervjuteknik och de förutbestämda frågeställningarna. Däremot kan det inte garanteras att skillnader i resultat nåtts om upprepade frågeställningar utförts med samma informanter och med tidsperioder mellan intervjutillfällena.

4.7 Etiska aspekter

Min undersökning stödjer Vetenskapsrådet forskningsetiska principer. Dessa principer består av fyra huvudkrav. Dessa är: informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet.

Jag har uppfyllt *informationskravet* genom att jag informerade samtliga informanter om att deltagandet var frivilligt att de hade rätt att när som helst avbryta sin medverkan. Kvale (1997) anser att man skall informera undersökningsspersonerna om vilka risker och fördelar som intervjun kan medföra för den som blir intervjuad. Trost (1997) menar det motsatta. Att man inte skall informera om fördelar och nackdelar. Jag valde att inte informera om fördelar respektive nackdelar eftersom jag anser att det inte kommer uppstå något av detta för de intervjuade i min undersökning. Jag anser att *samtyckeskravet* är uppfyllt då samtliga personer som medverkade i undersökningen blev tillfrågade om sin medverkan och om de önskade, kunde de när som helst avbryta sin medverkan. Kvale (1997) menar att *konfidentialitetskravet* innebär att privat data som identifierar undersökningsspersonerna inte kommer att redovisas. Detta anser jag mig ha uppfyllt eftersom identifieringen av de som är med i undersökningen och uttalar sig är omöjlig, eftersom inga namn nämns. Kommunerna där de intervjuade arbetar nämns inte, ej heller förskolornas namn. Jag anser mig även ha uppfyllt *nyttjandekravet*, eftersom ljudinspelningarna som skedde under undersökningen enbart skall avlyssnas av mig och användas för forskningsändamål och därefter raderas.

4.8 Intervjufrågor

4.8.1 Frågor Förskolepedagoger

- Berätta lite om din bakgrund (utbildning, yrkeserfarenhet, nuvarande arbetsplats)
- Hur definierar du specialpedagogik?
- Vad innebär specialpedagogisk kunskap för dig, jämfört med vanlig pedagogik?
- Vad hade du för förväntningar på specialpedagogiken innan ni tog in den i verksamheten?
- Vad uppfattade du att specialpedagogen skulle kunna bidra med i barngruppen/arbetslaget?
- Vem har nytta av specialpedagogens arbete i förskolan?
- Anser du att det finns ett behov av specialpedagogik i förskolan? I så fall hur ser det ut?

- Är det något annat du vill tillägga? Som jag inte har tänkt på att ta upp?

4.8.2 Frågor Specialpedagoger

- Berätta lite om din bakgrund (utbildning, yrkeserfarenhet, nuvarande arbetsplats)
- Hur definierar du specialpedagogik?
- Vad innebär specialpedagogisk kunskap för dig, jämfört med vanlig pedagogik?
- Vad har förskolepedagogerna för förväntningar på specialpedagogiken innan de tar in den i verksamheten tror du?
- Vad uppfattar du som specialpedagog att du kan bidra med i barngruppen/arbetslaget?
- Vem har nytta av specialpedagogens arbete i förskolan?
- Anser du att det finns ett behov av specialpedagogik i förskolan? I så fall, hur ser det ut?
- Är det något annat du vill tillägga? Som jag inte har tänkt på att ta upp?

5 Resultat

I denna del kommer resultatet från mina intervjuer redovisas. Varje avsnitt avslutas med en sammanfattning.

5.1 Intervju A, Förskolepedagog

Berätta lite om din bakgrund (utbildning, yrkeserfarenhet, nuvarande arbetsplats)

Jag är förskolelärare och läste till förskolelärare i Jönköping och var färdig 1980. Jag har jobbat på olika förskolor sedan dess. Nu jobbar jag på en förskola som har både ”vanliga” barn och barn med funktionshinder.

Hur definierar du specialpedagogik?

Jag tycker det är en svår fråga att besvara. Om man inte har jobbat med det tror jag det är svårt att inse hur annorlunda det är. Jag anser att det är ett sätt att jobba med barn som har funktionshinder, ett sätt för dem att komma vidare. Ett väldigt stort område. Det betyder jättemycket för mig eftersom jag jobbar med det. Jag känner att jag behöver hålla mig uppdaterad vad som händer inom forskning och vad det skrivs för ny litteratur inom forskning, för att bli en bra pedagog. Väldigt intressant och utmanande. Det är väldigt roligt.

Vad innebär specialpedagogisk kunskap för dig, jämfört med vanlig pedagogik?

Det är helt annat sätt att jobba med barnen än när man jobbar med vanlig förskolepedagogik. Jag tycker att det blir ett mer intensivt arbetssätt. Det är ett väldigt brett arbetssätt. Man blir väldigt glad för de små stegen som sker. En stor bit inom specialpedagogik enligt mig är att kunna se dessa små steg, det går inte med sjumilakliv. Man ska vara glad för alla steg som tas.

Vad hade du för förväntningar på specialpedagogen innan ni tog in den i verksamheten?

Det är klart att man har förväntningar, för man måste någonstans ha ett stöd genom det hela, och det får man genom specialpedagogiken. Sen tror jag att det kommer in efter hand. Till en början när jag började arbeta var det helt nytt, sen har man fått lära sig efter hand och förstå mer av specialpedagogiken. Jag hade inga speciella förväntningar, det var mer en känsla jag hade av att det var något jag ville arbeta med. Det var ett helt blankt papper, man visste att det var någonting, men det fanns inga speciella förväntningar. Jag tycker att det är mer upplyst

om specialpedagogiken nu, än när jag började arbeta med för det 15 år sedan.
Förväntningarna har formats efter hand.

Vad uppfattade du att specialpedagogen skulle kunna bidra med i barngruppen?

Det har varit väldigt olika, beroende på specialpedagog. Man har en förväntan på dem att de ska hjälpa en med det mesta egentligen, det inser man ganska snart att så är det inte. Man har också förväntningar på att de ska ha förståelse för mina frågor och mina funderingar. Sen tror jag att man många gånger har väldigt höga, för höga förväntningar på specialpedagogen, att den ska jobba på ett annat sätt, som de tycker är bättre, fast det inte riktigt är så. Sen är det lättare att arbeta och bolla med en specialpedagog som kommer in i barngruppen och arbetar och har koll på det mesta, än en som kommer ut och säger ”nu ska du göra så här”, en som inte ens har varit i barngruppen och sett hur det ser ut.

Vem har nytta av specialpedagogens arbete i förskolan?

För det första har specialpedagogen ett mycket viktigt arbete, de blir lite som en spindel i nätet. Jag anser att alla har nytta av specialpedagogens arbete. Barnet har naturligtvis nytta av det eftersom specialpedagogerna handleder pedagogerna och föräldrarna så att man jobbar mot ett gemensamt mål för barnet.

Anser du att det finns ett behov av specialpedagogik i förskolan? I så fall hur ser det ut?

Vi utgår alltid från specialpedagogiken när det gäller barn som har funktionshinder ex. fortbildning inom ämnet vid ev. diagnoser detta för att komma vidare i arbetet. Specialpedagogen, oftast kommunens men även barnhabiliteringens specialpedagog finns med ibland, de gör bedömningar och tester för att se hur vi kan jobba vidare med barnet, utifrån detta bedöms det också hur mycket resurstimmar man kan få för barnet på avdelningen. Jag tycker absolut att specialpedagogiken är mycket viktig för barnets utveckling.

Är det något annat du vill tillägga? Som jag inte har tänkt på att ta upp?

Nej, jag tyckte det var rätt genomgående. Jag tyckte det var intressant att hon fick tänka till lite. Man tar det som självklart när man är i det. Det är svårt att ge konkreta exempel eftersom det förändras hela tiden.

5.1.1 Sammanfattning Intervju A

För förskolepedagog A innebär specialpedagogik ett sätt att jobba med barn som har funktionshinder, ett sätt för barnen att komma vidare. Hon tycker det är ett väldigt stort område, men väldigt intressant och utmanande. Specialpedagogik för henne är helt annat sätt att jobba med barn än när man jobbar med vanlig förskolepedagogik. Hon tycker att det blir ett mer intensivt arbetssätt. En stor bit inom specialpedagogik enligt henne är att kunna se de små stegen av utveckling som sker och att man ska vara glad för alla steg som tas.

Förväntningarna på specialpedagogiken tycker hon har formats efter hand, allt eftersom den har kommit in i verksamheten. Hon tycker att specialpedagogen är som en spindel i nätet, alla har nytta av dens kunskap, både barnen, föräldrarna och pedagogerna och att specialpedagogiken är en mycket viktigt del i barnens utveckling.

5.2 Intervju B, Förskolepedagog

Berätta lite om din bakgrund (utbildning, yrkeserfarenhet, nuvarande arbetsplats)

Förskolelärare. Har varit utbildad sen 1983. Började som vikarie, men fick fast tjänst ganska fort. Utom de två åren jag var vikarie har jag enbart varit på 2 förskolor. Har i majoriteten arbetat på äldregrupp. Vi har sådan tur att på vår förskola här har vi ett projekt som pågår, där vi har både en specialpedagog, en socionom och en kurator som är knuten till det här. Det gör att det här teamet kan vi använda oss av både gentemot oss personal och om det är något vi vill ha hjälp med. Vi kan också använda dem i hjälp gentemot barn, när vi vill ha lite stöttning. Men vi kan också hänvisa hela familjer dit, att hela familjen kan få stöttning.

Vi är en av de få skolområden som har en egen specialpedagog som är knuten, just till förskolan. Annars är oftast specialpedagogen knuten till skolan, men vi har en som riktar sig bara mot förskolan. Den kan vi också ringa till när vi känner att det är ett barn som vi är lite osäkra på. Då kommer hon hit som en utomstående person filmar eller bara sitter med och tittar, antecknar och sen pratar med oss. Det finns specialpedagoger som är knutna till hela kommunen, men då blir det på helt annat sätt, det är en lång väg att gå, när man ska söka hjälp. Här kan vi i princip ringa till vår specialpedagog och säga ”kom”, så kommer de. Om inte samma vecka så påföljande vecka. Vi har en väldigt stor hjälp av det. Det blir ett väldigt naturligt och tätt samarbete.

Hur definierar du specialpedagogik?

Ja, det är jättestort. Specialpedagogik är både det här där du kan tänka med barn som har diagnos, det här när diagnosen redan är klar. Där kanske du behöver ha lite speciell pedagogik för att kunna gå in och jobba runtomkring de här barnen. Men sedan kanske du också har specialpedagogik på en annan nivå, där det är barn med andra, kanske inte problem men det händer saker runtomkring de här barnen också. Det är barn som har särskilda behov, rättigheter, de behöver lite mer av en eller annan anledning. Och där kanske också specialpedagogiken kommer in.

Vad innebär specialpedagogisk kunskap för dig, jämfört med vanlig pedagogik?

Jag tycker det är väldigt svårt att säga att specialpedagogik bara är det här, att det riktas mot bara det, det eller det. Specialpedagogik, eller speciell pedagogik använder vi ju varje dag, även vi andra. Men det är väldigt skönt att ha de här specialpedagogerna som har läst lite mer, framförallt ha en som kommer in, utifrån, som inte går i vardagen som inte ser det här. Som kan komma in och säga ”bra, va duktiga ni är, ni gör rätt, men har ni tänkt på det här? Prova det här också”. Det kommer in två nya ögon som ser på ett annat vis. Som också kanske ha andra kanaler att gå till sen. Som inte är involverad i barn, pedagoger eller föräldrar utan kan komma in som helt utomstående och bara kan rikta in sig på det vi behöver hjälp med, så på så sätt är det ju en speciell pedagog.

Vad hade du för förväntningar på specialpedagogiken innan ni tog in den i verksamheten?

Mitt arbetslag har använt oss, även tidigare mycket av kommunens specialpedagog när vi känner att nu klarar inte vi det här, vi behöver vi hjälp. De kom hit med jämna mellanrum och bara många gånger sa ”men ni är jättebra, ni är jätteduktiga” eller ”här kanske vi behöver sätta in en insats”. De är ovärderliga, just det här att de kommer in och ser. För du tycker att du gör allting och man känner att det här inte går. Så förväntningarna vi har på de här specialpedagogerna, det var för det första att de kan komma när vi behöver dem, det är inte någon väntan. Och de behöver inte komma med några konkreta lösningar utan mer det här att specialpedagogen kommer in som ett bollplank och är den här som stöttar oss. De behöver inte komma hit och hitta fel på barnen utan komma hit och vara bollplanket mot oss pedagoger och stötta oss i vår verksamhet. Och ge oss lite tips och idéer. Vi förväntar oss inga färdiga lösningar.

Vad uppfattade du att specialpedagogen skulle kunna bidra med i barngruppen?

Det har varit lite olika. De här specialpedagogerna som kom ifrån kommunen, de var lite mer att de kom ut, satte sig och gjorde sin dokumentation och observation av barnen, försvann och sen kom de tillbaka med ett papper, ”gör så här och så här”. En färdig manual. Sen när vi fick vår specialpedagog som är knuten till verksamheten, så är de en mer naturlig del av vår verksamhet. De är mer en av oss, de kommer inte med de här manualerna, de tvingar oss att tänka lite grann. De kommer och tittar och är med.

Vem har nytta av specialpedagogens arbete i förskolan?

Alla, både barn, pedagoger och föräldrar har fördelar av att det finns en specialpedagog som är nära knuten till förskolan. Det blir inte så stor process om man behöver använda den. Den är känd för alla, specialpedagogen känner också till pedagoger och avdelningen den skall besöka. Den behöver inte starta med att läsa av avdelningens "status" först.

Anser du att det finns ett behov av specialpedagogik i förskolan. I så fall hur ser det ut?

Självklart finns det ett behov, en anledning är svaret på förra frågan, men också att det som pedagog är lätt att ha en "specialist" att fråga, den kan vara ett bollplank, och den kan bara komma och "hälsa på".

Är det något annat du vill tillägga? Som jag inte har tänkt på att ta upp?

Jag tycker det är ovärderligt att ha de här som vi har, jag önskar att alla skulle kunna ha det så. Jag tror att eftersom vi har dem så nära som vi har så använder vi oss utav dem mycket mer och det gynnar ju barnen i slutändan. I och med att de har en annan utbildning än vi har, de har mer kunskap runt omkring gör att de kan komma ut och sätta in resurser och hjälpa till på rätt sätt redan på förskolan. Vilket gör att det inte blir några problem längre fram. För att genom att vi ger de här barnen rätt redskap från start så blir det inget. Men låter vi det gå och gå så kanske de får stora problem sen i skolan istället och då har vi ju inte hjälpt dem. Så specialpedagoger så här tätt intill verksamheten det är guld värt tycker jag.

5.2.1 Sammanfattning Intervju B

Pedagogen menar att specialpedagogik för henne är både när man har barn med diagnos men också barn som inte har diagnos men har särskilda behov, de som behöver lite mer. Hon tycker det är väldigt skönt att specialpedagogen finns och kan komma in och fungera som ett bollplank till pedagogerna. Hon anser även att det finns ett behov av specialpedagogik i förskolan, både när det handlar om att hjälpa barnen men även som ett stöd till pedagogerna i förskolan.

5.3 Intervju C, Specialpedagog

Berätta lite om din bakgrund (utbildning, yrkeserfarenhet, nuvarande arbetsplats)

Jag är förskolelärare i botten och jobbade som förskolelärare i 3 år innan jag sökte till specialpedagogutbildningen. Efter avslutad utbildning började jag arbeta inom barnhabiliteringen och då jobbade jag mycket med barn med neurologiska funktionshinder, det jobbade jag som i 10 år. Sedan har jag jobbat som specialpedagog mot förskolan och då jobbade jag bara mot förskolan. Ibland har man ju delade tjänster som specialpedagog, men jag hade en tjänst som bara var riktad mot förskolan. Och nu jobbar jag i förskoleteamet Stjärnan som är ett samarbetsprojekt mellan kommun och landsting.

Hur definierar du specialpedagogik?

Ja, det är ju just detta med specialpedagogiken. Den är ju bred. Den är ju tvärvetenskaplig, det är så många områden som kommer in inom specialpedagogiken. Det är det som gör det så svårt, att det inte är renodlat, att som specialpedagog är du oftast väldigt bred för att det kan vara pedagogik, medicin, psykologi. Du har väldigt många olika bitar. Och det är både styrka och utmaning för att man har många trådar från olika områden. Om det nu är en definition, men det är ett tvärvetenskapligt sätt att se på olika problemställningar. Och det kräver ju av en som specialpedagog att man tänker oftast brett, oftast tänker man på helheter. Själva specialpedagogiken som områdesfält är väldigt brett.

Vad innebär specialpedagogisk kunskap för dig, jämfört med vanlig pedagogik?

Ibland kan man tänka på att det bara är lite mer, extra mycket av vanlig pedagogik. Oftast står det att specialpedagogiken ”skall undanröja hinder för lärande”. Ibland kan jag tänka att det är

att vända och vrida på de här små nyanserna och vända på lite fler stenar. Att det kan vara det som skiljer sig från vanlig pedagogik. Man kanske analyserar mer varför man gör som man gör, hur skulle vi kunna göra annorlunda, vad finns det som stör lärandet eller utvecklingen här. Oftast är det inte en väg utan man får bolla och dra i lite olika tåtar. Specialpedagogik kan också vara det att rättvist är inte att alla får lika mycket, för så är det ju: ”varför skall vi göra så med han eller hon, vi gör ju inte så med de andra”. ”Nej, men det är för att här behövs det någonting mer, det behövs lite extra av någonting”. Rättvist är inte lika för alla. Ser jag dåligt behöver jag glasögon, kan jag inte gå behöver jag en rullstol. Så är det. Men det kan vara en jättestor utmaning att jobba med, för att alla vi tänker så olika runt detta. Rättvisetänkandet kan ta tid att jobba med. När man jobbar med specialpedagogik måste man också ha tålmod, ha utrymme för det här med process. Det tar tid.

Vad har förskolepedagogerna för förväntningar på specialpedagogiken innan de tar in den i verksamheten tror du?

Där skulle jag kunna jag ge lika många svar som jag har uppdrag egentligen. För i arbetslag A kanske jag ska komma och rätta till problemet, eller allra helst kan lägga ett ord hos rektorn så man får mer resurser. Eller också kanske jag kan särträna barnet och så blir det bättre. Medans andra tänker ”vad kan vi göra för att det ska bli så bra som möjligt?”. Några säger ”kan du titta på oss och se vad vi skulle kunna göra annorlunda här för att det ska bli bättre?”. Det kan också vara att man inte riktigt förstår behovet för vad just det där barnet har. Så som jag jobbar nu jobbar man mycket med barnet, föräldrarna och personalen, alla bitar. Det kan se väldigt olika ut vad det är man söker för svar eller vad man har för förväntningar. Och jag tror att förväntningarna spelar ju väldigt stor roll på det så kallade resultatet. Är förväntningarna orealistiska på vad egentligen en specialpedagog gör eller vad jag kan erbjuda så det ju en form av missnöje, att man tycker att ”vi fick inte det vi förväntade”. Men då kan man ju jobba med det. Om man nu har en förväntan på att man vill ha ett par till händer så kanske man kan se det som ”om vi jobbar på ett annat vis så kanske vi frigör tid eller får möjlighet att utnyttja de resurser vi har bättre”. För det kanske inte är fler händer det ska in, det kanske är en annan typ av struktur. Som specialpedagog jobbar man mycket med strukturer och hur man jobbar.

Vad uppfattar du som specialpedagog att du kan bidra med i barngruppen/arbetslaget?

När man tänker barngruppen ska man ju tänka på det enskilda barnet också, för ibland kan jag tänka på att vissa barn blir ju bärare av allt negativt som händer, för att man kanske har egna svårigheter. Då kan jag tänka att man kan bidra med att skapa ett annat ljus runt det barnet.

För att det är oftast så i barngrupper att man får en syndabock. Där kan man få upp ögonen för ”hur kan vi jobba med detta så att vi får syn på det”. Man kan bidra med att de får upp ögonen för vad som händer, både med individen och i gruppen. Man får också syn på sig själv som enskild pedagog, man får också syn på sitt arbetslag och jag får även syn på barngruppen. Man kan bidra med mycket saker. Förhoppningsvis har vi ju också en hel del kompetens på när vi känner att det här borde vi gå vidare med. För det är ju också det här när man ser barn varje dag som personalen på avdelningen gör så kan man också bli lite hemmablind. Sen tror att jag vi kan bidra mycket med kompetensutveckling i arbetslaget. Så det är ju också ett handledande uppdrag.

Vem har nytta av specialpedagogens arbete i förskolan?

Alla, både barnet, föräldrarna och förskolelärarna. De får upp ögonen för att man kan göra på ett annat vis, man kan både göra och tänka på ett annat vis. Vad fungerar, var fungerar inte. Föräldrar kan ju ha jättestor nytta av att man på förskolan till exempel säger att ”nu har vi börjat med ett klädschema och det funkade jättebra”. Det kan man ju ha nytta av hemma också, så att man överför det från förskolan till hemmet, och det gynnar ju naturligtvis barnet.

Anser du att det finns ett behov av specialpedagogik i förskolan? I så fall, hur ser det ut?

Behovet av specialpedagogik är lika stort i förskolan som det är i skolan. Skolan har ju en tradition att ha specialpedagoger anställda och då vet man också vad man ska använda dom till och har man ingen så frågar man efter. Men förskolan är van att klara sig själva och det är inte alla som har anställd specialpedagog. Jag förstår inte varför man inte börjar i tid. Men som sagt, av tradition så är förskolan att tänka helhet och inte delar. Man är van att klara sig själv och försöker reda ut de problem man har. Jag kan tänka att, ja, det finns absolut ett behov. Det kommer alltid att finnas barn som behöver lite mer, så varför inte börja redan i förskolan. Men vissa traditioner är svåra att bryta. Det är inte så att för att man råkar ha en specialpedagog på förskolan har man inga problem, svårigheter eller utmaningar när man kommer till skolan. Men det betyder ju att man redan har jobbat igång ett arbete som kan fortsätta i skolan. Jag skulle önska att alla förskolor hade en specialpedagog knuten till dem. Det är viktigt att vi kommer in tidigt. Och det är inte bara barnen det handlar om, det handlar jättemycket om arbetslaget också. Man ska orka som arbetslag också. Ofta har jag hört att de har sagt att det är så bra att ha bollplank, att man har någon att tänka högt med som står

utanför det hela, som inte är min rektor, som är någon annan som har en annan tilläggskompetens.

Är det något annat du vill tillägga? Som jag inte har tänkt på att ta upp?

Det jag tycker man skulle satsa mer på är att olika yrkeskompetenser arbetar tillsammans. Både psykolog, socionom och specialpedagog med olika inriktningar som kan jobba ihop runt barnet och dess familj. Så att man kan jobba både hemma och i förskolan samtidigt. Många gånger känner man som specialpedagog ute på förskolan att jag kan ta den pedagogiska och handledning av personalen runt det vi ska jobba med på förskolan. Men sen har man ju den sociala biten, hur de har det hemma och vilket stöd av föräldrarna de får, då skulle det underlätta om man hade en socionom att arbeta tillsammans med.

5.3.1 Sammanfattning Intervju C

Specialpedagogen tycker att själva specialpedagogiken som områdesfält är väldigt brett. Och att det är ett tvärvetenskapligt sätt att se på olika problemställningar. Hon tycker att man kan tänka på att det bara är lite mer, extra mycket av vanlig pedagogik att man kanske analyserar mer varför man gör som man gör, än vad man gör i vanlig pedagogik.

Hon tycker att när man jobbar med specialpedagogik måste man ha tålamod, ha utrymme för att det är en process och att det tar tid. Hon tror att förskolepedagogernas förväntningar på specialpedagogiken spelar väldigt stor roll på det så kallade resultatet. Enligt henne har alla parter nytta av specialpedagogens arbete i förskolan. Hon anser även att behovet av specialpedagogik är lika stort i förskolan som skolan och förstår inte varför man inte börjar med specialpedagogik tidigare.

5.4 Intervju D, Förskolepedagog

Berätta lite om din bakgrund (utbildning, yrkeserfarenhet, nuvarande arbetsplats)

Jag har jobbat som förskolelärare ändå sedan 1983 med avbrott av egna barnafödslar.

Hur definierar du specialpedagogik?

Specialpedagogik för mig är något mer än den vanliga pedagogiken, som man måste ta till när man känner att man måste gå vidare. Gräva djupare eller ta andra vägar, då måste man ta till något annat tillvägagångssätt och då är specialpedagogiken det vi har att ta till.

Vad innebär specialpedagogisk kunskap för dig, jämfört med vanlig pedagogik?

Kunskapen om hur man tar saken vidare. Det finns så många olika varianter. Mycket kan man läsa sig till men mycket lär man sig när man jobbar och stöter på mycket olika problematiker hur man kan gå vidare med olika saker. Sedan har vi ju externa resurser naturligtvis, som är guld värt, annars skulle vi inte klara oss. För vi kan ju absolut inte sköta allt på egen hand. Och inte har vi den kunskapen heller. Många gånger blir man hemmablind, blir blind på det man har framför ögonen, då är det jättebra att få en annan infallsvinkel. Så finns det ju de som har en gedigen utbildning, vi har ju dock ”bara” den vanliga utbildningen och arbetslivserfarenhet, men det är ju naturligtvis också värt mycket. Men många gånger måste vi få experthjälp.

Vad hade du för förväntningar på specialpedagogiken innan ni tog in den i verksamheten?

Tips och råd är det man suktar efter i någon situation man känner att man går bet på. Man känner: Hur ska vi kunna gå vidare med det här? Hur ska vi kunna tackla det här barnet så att vi kan hjälpa den på bästa sätt? Och då blir det konkreta tips och råd. Men många gånger kan det hjälpa om man bara lyfter problemet, dels i arbetslaget men också med en extern hjälp. Man pratar om saker och ting och att få ett bollplank. Många gånger kan problemet lösa sig, enbart med det. För många gånger kan lösningen på problemet bli självklart, när man sätter sig ner och pratar om problematiken. Då kanske man har löst halva problemet, bara genom det. Men det är jättebra att få någon ”professionell” att bolla med. Tänker vi rätt? Gör vi rätt? Ja, det gör vi kanske, men vi kanske ska göra med av det här, eller det här.

Vad uppfattade du att specialpedagogen skulle kunna bidra med i barngruppen/arbetslaget?

Extra ögon i barngruppen och handledning i arbetslaget. Och det är det vi får. Antingen att de kommer och ser med egna ögon, observation eller med videoinspelning. Utefter det blir det sen handledning. Alla barn är speciella, men alla barn är speciella mer eller mindre. Alla behöver extra saker men många barn behöver ju extra stöttning många gånger. De flesta egentligen, här hos oss, av ett eller annat slag. Om det inte är språket, kan det vara socialt.

Vem har nytta av specialpedagogens arbete i förskolan?

Absolut alla. Barn, föräldrar, personal. Det är en otrolig tillgång. Den skulle vi nog inte kunna överleva utan. Det klarar vi inte på egen hand, så är det. Man behöver hjälpen. I slutändan får alla ut något av den.

Anser du att det finns ett behov av specialpedagogik i förskolan? I så fall hur ser det ut?

Det finns ett otroligt stort behov, inte minst på ett sådant här område. Här har vi ju många problematiker och många gånger kanske det inte är barnet självt egentligen som är själva problematiken utan det finns mycket i hemsituationen som gör att blir problematik i slutändan. Men ändå är det något som vi måste ta tag i, så det är ett otroligt stort behov. Det känns som om det hela tiden blir större och större. Och det är så mycket olika infallsvinklar på problematik, men allt behöver jobbas med på sitt sätt och lyftas. Behovet av specialpedagogik är lika stort i förskolan som i skolan. Men det har alltid prioriteras på ett annat sätt. Skolans värld har varit viktigare. Men det har blivit mer och mer allmänt känt att ju tidigare man sätter in insatser, ju bättre gagnar det skolgången. Så egentligen skulle det vara tvärtom, att fokus skulle ligga på tidigare insatser och upptäcka problematik tidigare för att istället vänta tills skolan börjar. Ett barn är ju inte sin problematik utan så mycket mer. Så vi försöker i vårt arbetslag att fokusera så mycket vi kan på styrkor. Sen är det lättare sagt än gjort. Det blir mer och mer gångbart i media och allting att det är de tidiga insatserna som har betydelse. Det är utav hävd också, att det är viktigare att jobba med stora barn än med små barn. Det värdesätts på flera sätt. Inte enbart lönemässigt utan statusmässigt och allt. Fastän vårt arbete här är otroligt viktigt för det fortsatta. Det syns många gånger oerhört tidigt att det finns saker att jobba med, det är ju viktigt med tidiga insatser, så är det. Vi kan aldrig komma ifrån att det är ett oerhört stort behov av specialpedagogik.

Är det något annat du vill tillägga? Som jag inte har tänkt på att ta upp?

Vikten av handledning och få tid för att kunna sitta och prata och diskutera i arbetslaget och få bollplank är otroligt viktigt. Annars är det lätt att låsa sig och bli fast i skyggglappar. Man ser precis vad en själv gör, jag kanske bidrar till att det blir svårt för det här barnet, det kanske är jag som har en fel ingångsvinkel. Det kanske är jag som måste ändra på mig för att barnet ska få det bättre. Och får man då sitta och prata och diskutera om det i ett öppet arbetslag och med ett bollplank så kan mycket lösa sig genom det.

5.4.1 Sammanfattning Intervju D

Specialpedagogik för förskolepedagog D är något mer än den vanliga pedagogiken, den tar man till när man känner att man måste gå vidare. Hennes förväntningar på specialpedagogiken innan hon tog in den i verksamheten var att få tips och idéer och att få ett bollplank som man kunde prata och diskutera saker och ting med. Hon anser att i slutändan får alla ut något av specialpedagogiken. Barn, föräldrar och personal. Hon tror att utan den skulle vi nog inte kunna överleva. De klarar sig inte på egen hand, utan man behöver hjälpen. Hon anser att tidiga insatser är viktiga och att det finns ett otroligt stort behov av specialpedagogik i förskolan och att blir större och större hela tiden.

5.5 Intervju E, Specialpedagog

Berätta lite om din bakgrund (utbildning, yrkeserfarenhet, nuvarande arbetsplats)

Jag är förskolelärare i grunden. När jag hade varit på samma ställe i 15 år kände jag att jag ville göra något annat, så då utbildade jag mig till specialpedagog.

Hur definierar du specialpedagogik?

Det är ju att ha en helhetssyn på individer, i det här fallet barn. Där det gäller att även kolla pedagogiskt, socialt och miljön runt omkring och medicinskt. Specialpedagogiken är ju ett tvärvetenskapligt ämne. Och då är det flera av de här bitarna vi skall ha med oss. Det är ett väldigt vitt begrepp som är svårt att greppa över. Vi skall kunna utreda, utvärdera och handleda och även undervisa. Då ska vi titta utifrån både individ, grupp och organisationsnivå. Det är ett jättestort område.

Vad innebär specialpedagogisk kunskap för dig, jämfört med vanlig pedagogik?

Då tänker jag återigen på det här tvärvetenskapliga, att vi skall tänka i olika banor. Det handlar inte bara om det pedagogiska här och nu, utan det handlar om större och vidare begrepp.

Vad har förskolepedagogerna för förväntningar på specialpedagogiken innan de tar in den i verksamheten tror du?

Det är ofta inte lätt att leva upp till förväntningar. För många gånger kan det bli det här trollspöet man är ute efter. Ofta är det: "Hjälp oss". Då kommer vi och säger att det kanske är

du som måste ändra någonting i ditt sätt att vara eller i miljön. Har ni tänkt på det här? Och då blir det plötsligt jag som förskolepedagog som måste utföra det här, det är inte specialpedagogen som ska göra det. Det är inte enkelt. Ofta är det också att pedagogerna frågar: Gör vi rätt? Ser du det vi ser? Ofta vill de ha en bekräftelse. Sen gäller det att hitta någon form av handledningsplan. Sedan vill de gärna ha mycket tips och idéer.

Vad uppfattar du som specialpedagog att du kan bidra med i barngruppen/arbetslaget?

Många gånger agerar jag som ett bollplank. Sen funderar jag på om man är en sådan person som ska komma med tips och idéer eller ska det komma från pedagogerna själva i handledningstillfällena. Jag säger ofta till pedagogerna att det är de som skall känna att det känns rätt. Om jag kommer och säger: gör så här istället, och pedagogerna inte tror på det, då blir det inget bra. De tips och idéer jag kommer med måste kännas rätt för pedagogerna. Jag försöker vidga personalens seende och tänkande. Oftast blir man lite hemmablind, då är det bra att de kan få två ögon utifrån.

Vem har nytta av specialpedagogens arbete i förskolan?

Förhoppningsvis både barn, pedagoger, föräldrar och chefer, det är min ambition. Genom att jag jobbar med pedagogerna, cheferna och möter föräldrarna gynnar detta barnen.

Anser du att det finns ett behov av specialpedagogik i förskolan? I så fall, hur ser det ut?

Absolut. Det är ju i förskolan barnen startar. Vi skall ju lägga grunden för barnen och då behövs även specialpedagogiken. Jag tror att det kommer komma mer och mer. Det behovet tror jag att man får ögonen mer och mer för. Det kommer alltid att finnas barn som behöver lite mer. Förskolan tar hand om alla barn, de barn som vi har, de har vi i våra vanliga grupper. Och då är det än viktigare att det finns ögon utifrån som kommer och tittar och stöttar personalen, för det är ju det, det handlar om i första skedet. Jag tycker att det skulle vara jättebra om det fanns en specialpedagog på varje förskola, som har den utbildningen, med det tänket.

Är det något annat du vill tillägga? Som jag inte har tänkt på att ta upp?

Nej, jag tycker dina frågor täckte upp det mesta faktiskt.

5.5.1 Sammanfattning intervju E

Specialpedagog E tycker att specialpedagogik innebär att man har en helhetssyn på individer. Specialpedagogiken är enligt henne ett tvärvetenskapligt ämne och ett väldigt vitt begrepp som är svårt att greppa över. Hon ser sig själv som ett bollblank som kommer med tips och idéer till pedagogerna och försöker vidga pedagogernas tänk och seende. Hennes ambition är att alla ska ha nytta av specialpedagogens arbete, både barnet, föräldrarna och personalen. Hon anser att det absolut finns ett behov av specialpedagogik, eftersom det alltid kommer finnas barn som behöver lite mer.

6 Analys

Här följer en beskrivning och analys av undersökningen. Jag kommer att jämföra litteraturen med informanternas åsikter. För att göra analysredovisningen tydlig används citat och analyserande text. I slutet har jag en resultatsammanfattning.

6.1 Skillnaden på specialpedagogik och pedagogik

Pedagogerna fick som en fråga besvara vad de tyckte skilde mellan specialpedagogik och vanlig pedagogik. De flesta informanterna tyckte att det var ett svårdefinierat begrepp. Det visar sig vara svårt att ge en klar och tydlig definition. Alla pedagoger tycker att specialpedagogik är ett väldigt stort och brett område. För vissa innebär det att det är lite extra och något mer än den vanliga pedagogiken, den finns där att ta till när man behöver gå vidare. Däremot hade pedagogerna ganska lätt att förklara vad den används till och på vilket sätt den används.

Specialpedagogik är både det här där du kan tänka med barn som har diagnos, det här när diagnosen redan är klar [...]Men sedan kanske du också har specialpedagogik på en annan nivå, där det är barn med andra, kanske inte problem men det händer saker runtomkring de här barnen också.

Rakstang Eck och Rognhaug (1995) menar att specialpedagogiken omfattar många olika former av funktionsnedsättningar. Detta tog även en av de förskolepedagoger jag intervjuade upp.

Jag anser att det är ett sätt att jobba med barn som har funktionshinder, ett sätt för dem att komma vidare.

De båda specialpedagogerna jag intervjuade menade att specialpedagogik är ett tvärvetenskapligt ämne, att det inte enbart är pedagogik utan det är fler ämnen som ska tas hänsyn till, de menar att det är det som gör det så svårt att definiera, eftersom det inte är renodlat.

Det handlar inte bara om det pedagogiska här och nu, utan det handlar om större och vidare begrepp.

Detta menar även litteraturen. Specialpedagogik ett tvärvetenskapligt ämne som bland annat hämtar inspiration från både filosofi, pedagogik, psykologi och socialantropologi. Specialpedagogik vilar på teorier från de olika kunskapsfälten. (Rakstang Eck och Rognhaug 1995)

Två förskolepedagoger nämner (nämner) den specialpedagogiska kompetensen som en skillnad. Att det är skönt med någon som har läst mer och har mer kunskap än de som jobbar ute i förskolorna har. Det kommer in två nya ögon och kan se saker och ting ur en annan synvinkel.

Många gånger blir man hemmablind, blir blind på det man har framför ögonen, då är det jättebra att få en annan infallsvinkel.

Men det är väldigt skönt att ha de här specialpedagogerna som har läst lite mer, framförallt ha en som kommer in, utifrån, som inte går i vardagen som inte ser det här.

6.2 Pedagogernas syn på specialpedagogens roll

Pedagogerna svarar här på vad förväntningarna var på specialpedagogen när de tog in den i verksamheten och vad de anser att specialpedagogens skulle kunna bidra med i verksamheten. Konkreta tips och idéer var en återkommande förväntning. Pedagogerna ute i verksamheten väntar sig inga färdiga lösningar på problematiken utan det är stöd, tips och handledning de flesta vill att specialpedagogen skall bidra med. Det framkom tydligt att alla förskolepedagogerna hade som en förväntning att specialpedagogen skulle komma och vara som ett bollplank och vara en stöttande person utifrån. Detta menar även Socialstyrelsen (1991) som skriver om att specialpedagogen skall ha en handledande funktion för lärarna. Vernersson (2007) skriver att specialpedagogen skall i sitt arbete jobba nära pedagogerna och arbetslaget och den skall även fungera som en samtalspartner och rådgivare för pedagogerna. Även SOU (1999:63) menar att en central roll för specialpedagogerna är att fungera som stöd åt personalen ute på förskolorna.

Sen är det lättare att arbeta och bolla med en specialpedagog som kommer in i barngruppen

Och de behöver inte komma med några konkreta lösningar utan mer det här att specialpedagogen kommer in som ett bollplank och är den här som stöttar oss. De behöver inte komma hit och hitta fel på barnen utan komma hit och vara bollplanket mot oss pedagoger och stötta oss i våran verksamhet. Och ge oss lite tips och idéer.

Även specialpedagogerna uppfattar som om de agerar som bollplank mot förskolepedagogerna. De tycker att de bidrar med att pedagogerna ute i verksamheten får upp ögonen för deras egen roll gentemot barnen och de får tänka på hur de själva kan ändra sitt arbetssätt så det gynnar barnet.

Många gånger agerar jag som ett bollplank.

Ofta har jag hört att de har sagt att det är så bra att ha bollplank, att man har någon att tänka högt med som står utanför det hela, som inte är min rektor, som är någon annan som har en annan tilläggskompetens.

Att specialpedagogens kunskaper och stöd när de kommer in i verksamheten är ovärderliga är samtliga informanter överens om. De känner att de ofta behöver bekräftelse från någon utomstående som kommer och kollar på deras arbetssätt och säger att de faktiskt gör ett bra jobb. Det kommer in en utomstående person, en som inte är med dagligen i verksamheten utan kommer in med nya influenser. Även Folkman (1998) anser att behovet av stöd i verksamheten är viktigt. Hon menar att pedagogerna behöver prata med någon som förstår dem. Hon menar även att förskolepedagogerna blir hjälpta av den respons de får när de gör ett bra jobb, de får en bekräftelse och detta ger dem bränsle att jobba vidare anser hon.

De är ovärderliga, just det här att de kommer in och ser.

Detta är även specialpedagogerna medvetna om. De känner att de bidrar med ett annat ljus, både kring barngruppen och med individerna. De anser också att deras arbete gör att förskolepedagogerna själva får syn på sig själv som enskild pedagog, men de får också syn på sitt arbetslag och barngruppen.

Jag försöker vidga personalens seende och tänkande. Oftast blir man lite hemmablind, då är det bra att de kan få två ögon utifrån.

Några säger ”kan du titta på oss och se vad vi skulle kunna göra annorlunda här för att det ska bli bättre?”.

För det är ju också det här när man ser barn varje dag som personalen på avdelningen gör så kan man också bli lite hemmablind.

En förskolepedagog och en specialpedagog menar att man ibland skapar för höga förväntningar på specialpedagogens arbete ute i förskolan. Man vill att den ska komma och utföra under och arbeta på ett helt annat sätt.

Det är ofta inte lätt att leva upp till förväntningar. För många gånger kan det bli det här trolldöset man är ute efter.

Sen tror jag att man många gånger har väldigt höga, för höga förväntningar på specialpedagogen, att den ska jobba på ett annat sätt, som de tycker är bättre, fast det inte riktigt är så.

6.3 Tidiga insatser

De flesta pedagogerna jag intervjuade tog upp det här hur viktigt det är med tidiga resurser. Att man börjar i tid med specialpedagogik, att grunden läggs redan i förskolan. De menade på att det alltid kommer att finnas barn som behöver specialpedagogiskt stöd, varför då inte börja med resurserna redan när barnen kommer till förskolan undrar de. De anser att om man sätter in resurser tidigt så är har man redan börjat på det arbete man sedan kan fortsätta med när barnen kommer till skolan.

Så egentligen skulle det vara tvärtom, att fokus skulle ligga på tidigare insatser och upptäcka problematik tidigare för att istället vänta tills skolan börjar.

Det syns många gånger oerhört tidigt att det finns saker att jobba med, det är ju viktigt med tidiga insatser, så är det.

I och med att de har en annan utbildning än vi har, de har mer kunskap runt omkring gör att de kan komma ut och sätta in resurser och hjälpa till på rätt sätt redan på förskolan. Vilket gör att det inte blir några problem längre fram. För att genom att vi ger de här barnen rätt redskap från start så blir det inget. Men låter vi det gå och gå så kanske de får stora problem sen i skolan istället och då har vi ju inte hjälpt dem.

Specialpedagogerna tog också upp det här med vikten att börja med specialpedagogik tidigt. En pedagog menar på att det alltid kommer att finnas barn som behöver lite mer och kan inte förstå varför man inte börjar med specialpedagogiska insatser redan i förskolan.

Jag förstår inte varför man inte börjar i tid.

Vi skall ju lägga grunden för barnen och då behövs även specialpedagogiken.

Det är viktigt att vi kommer in tidigt. Och det är inte bara barnen det handlar om, det handlar jättemycket om arbetslaget också. Man ska orka som arbetslag också.

6.4 Resultatsammanfattning

6.4.1 Behovet av specialpedagogik i förskolan

I min undersökning var samtliga intervjuade överens om att även om inte det fanns specialpedagoger direkt knutna till arbetsplatsen på alla ställen fanns det absolut ett behov av specialpedagogik även ute på förskolorna. De ansåg också att detta med behovet av specialpedagogiskt stöd i förskolan har blivit mer och mer allmänt känt. En specialpedagog menar att även om man har en specialpedagog på förskolan betyder inte detta att man inte har problem eller svårigheter, men det betyder att man har jobbat igång ett arbete som man sedan kan fortsätta med när barnet kommer till skolan. Två pedagoger uttrycker sin önskan om att alla skulle ha en specialpedagog direkt knuten till förskolan. Vernersson (2007) skriver att det inte finns specialpedagoger i den utsträckning som det behövs. Emanuelsson, Persson & Rosenqvist (2001) menar att det förskolornas behov av specialpedagogiska insatser ökar.

Det finns ett otroligt stort behov.

Jag tycker absolut att specialpedagogiken är mycket viktig för barnets utveckling.

Vi kan aldrig komma ifrån att det är ett oerhört stort behov av specialpedagogik.

Även Rakstang Eck och Rognhaug (1995) menar att det alltid kommer finnas ett behov av handledning eftersom det alltid kommer att finnas barn med särskilda behov ute på

förskolorna. Detta är även Vernersson (2007) enig om. Hon anser att behovet av specialpedagogisk kunskap alltid kommer att finnas.

Anledningen till att det inte alltid finns specialpedagoger knutna direkt till förskolan trodde många pedagoger berodde på förskolans tradition. På förskolan är man van att klara sig själv och man försöker reda ut de problem man har själv. Att man inte är van att se delar, som i skolans värld. Utan i förskolan ser man ofta helheter istället. Det kunde vara en bidragande faktor trodde några. En specialpedagog menade att skolan har en tradition att ha en specialpedagog anställd, då vet man vad man ska använda den till, och om man inte har någon så frågar man efter en, menade hon. Sen var det en pedagog som nämnde att det var högre status att jobba med stora barn än med små barn. Skolan har enligt henne prioriterats på ett annat sätt, att skolans värld enligt henne har varit viktigare än förskolan.

Behovet av specialpedagogik är lika stort i förskolan som det är i skolan.

Men förskolan är van att klara sig själva och det är inte alla som har anställd specialpedagog. Jag förstår inte varför man inte börjar i tid. Men som sagt, av tradition så är förskolan att tänka helhet och inte delar. Man är van att klara sig själv och försöker reda ut de problem man har. Jag kan tänka att, ja, det finns absolut ett behov. Det kommer alltid finnas barn som behöver lite mer, så varför inte börja redan i förskolan. Men vissa traditioner är svåra att bryta.

7 Diskussion

I denna del av arbetet kommer jag till en början att diskutera mitt val av metod. Därefter kommer jag att knyta samman litteraturdelen med resultatet av min undersökning.

7.1 Metoddiskussion

Syftet med min undersökning är att belysa behovet av specialpedagogik i förskolan utifrån förskole- och specialpedagogers syn. För att undersöka detta använde jag mig av kvalitativa intervjuer som metod. Detta anser jag vara den mest funktionella metoden med tanke på mitt syfte och min frågeställning. Eftersom jag vill få fram pedagogernas tankar ansåg jag att den kvalitativa intervjun var mest passande. Enligt Trost (1997) handlar frågeställningen i den kvalitativa studien ofta om att förstå eller att hitta mönster. Även Kvale (1997) anser att den kvalitativa intervjun är en bra metod, eftersom den möjliggör för mig att förstå världen ur de intervjuades synvinkel samtidigt som de intervjuade hjälper mig att vidga min kunskap om det fenomen jag undersöker. Något jag känt under undersökningens gång är att det krävs träning för att bli en bra forskare. Så här i efterhand inser jag att för varje intervju jag gjorde kändes det bättre, jag var mer varm i kläderna de sista intervjuerna. Att inte sända ut frågorna i förväg kändes som ett bra beslut eftersom jag vet att jag fick pedagogernas ”här och nu tankar och svar”. Det var enbart deras tankar som kom, eftersom de inte hade hunnit prata med till exempel kollegor som hade kunnat påverka deras svar.

Något jag märkte efter att ha genomfört två stycken intervjuer var att min tänkta frågeställning inte skulle kunna besvaras. Den lydde: Har förskolor med kontinuerlig kontakt med specialpedagogik ändrat sin arbetsform, och i så fall hur? Därför ändrade jag min frågeställning till min nuvarande: *Hur ser pedagoger på behovet av specialpedagogik i förskolan?* Detta medförde att jag blev orolig över att jag inte skulle kunna använda de två redan genomförda intervjuerna i min undersökning. Men efter jag hade bytt ut två frågor i min intervjumall till två nya insåg jag att jag ändå skulle kunna använda de två genomförda intervjuerna eftersom de två nya frågorna skulle kunnas kompletteras i efterhand av informanterna. Trots ändringen av frågeställningen och kompletteringarna från två pedagoger känner jag mig nöjd med resultaten.

Jag anser att min undersökning är tillförlitlig. Jag utförde alla mina intervjuer på samma sätt och jag anser att mina frågor jag ställde till de intervjuade är relevanta i förhållande till mitt syfte och min frågeställning. De täcker upp området som jag vill undersöka. Den fråga som var svårast för pedagogerna att besvara var frågan jag ställde om hur pedagogerna definierar specialpedagogik. Men samtidigt som den var svår för pedagogerna att besvara fick den dem att verkligen tänka till och reflektera över sitt eget tänkande. Jag vet inte hur jag skulle ha kunnat ställa den annorlunda. Jag tycker att frågorna jag hade var bra formulerade och pedagogerna förstod dem, det var ingen av informanterna som sa att de inte förstod någon fråga.

Eftersom jag hade en tidsgräns på detta arbete ansåg jag att jag inte skulle hinna med att intervjua mer än fem stycken pedagoger. Så här i efterhand tycker jag att det skulle varit bra om jag hade intervjuat en specialpedagog till, så att jag fick lika många specialpedagoger som förskolepedagoger. Deras svar hade då kanske varit lite lättare att jämföra. Med tanke på mitt valda ämne anser jag att mitt val av intervjupersoner är det rätta.

Genom att jag använde mig av ljudupptagning vid samtliga intervjuer kunde jag genomföra undersökningen på det sätt jag anser inte skulle kunna vara möjligt utan tekniska hjälpmedel. Kvale (1997) betonar att det vanliga sättet att registrera en intervju är genom bandspelare. Han menar att intervjuaren då kan koncentrera sig på ämnet och dynamiken i intervjun. Även Trost (1997) poängterar fördelarna med ljudupptagning. Han menar att man genom bandupptagning i efterhand kan lyssna till tonfall och ordval upprepade gånger. Han menar vidare att intervjuaren inte behöver göra en massa anteckningar under intervjun utan man kan koncentrera sig på frågorna och svaren. I efterhand är jag säker på att inspelningarna av intervjuerna var det som gav mig som forskare mest. Det skulle inte bli en sådan korrekt återgivning av samtalet om jag endast skulle ha använt mig av anteckningar.

7.2 Resultatdiskussion

Syftet med min studie är att undersöka hur förskolepedagoger och specialpedagoger uppfattar behovet av specialpedagogik i förskolan. Min frågeställning är: *Hur ser pedagoger på behovet av specialpedagogik i förskolan?*

Trots att min studie inte har kommit fram till något revolutionerande och nytt rent vetenskapligt så har den haft stor betydelse för mig personligen. Jag känner att jag genom mitt arbete har fått ökad förståelse om hur viktigt det är med tidiga resurser för barn i behov av särskilt stöd och att det specialpedagogiska stödet är efterfrågat, att det finns ett stort behov av specialpedagogik i förskolan, barns första skola. Jag känner att mina nyvunna kunskaper är något jag kommer ha nytta av i mitt kommande arbete i förskolan som förskolepedagog.

Det framkom tydligt av min studie att pedagogerna inte reflekterar över vad specialpedagogik egentligen innebär för dem själva.

Jag tycker det är väldigt svårt att säga att specialpedagogik bara är det här, att det riktas mot bara det, det eller det.

Jag tror att det kan bero på att begreppet specialpedagogik och specialpedagogen är så pass nytt inom förskolans värld. Dessa intervjuer som jag har gjort med pedagogerna finns det enbart fördelar med anser jag. Dessa gör, tror jag att pedagogerna får en inblick i vad specialpedagogik innebär och även vad det innebär att arbeta specialpedagogiskt och att de därigenom får upp ögonen för det egna arbetssättet. Men framförallt ökar det deras medvetenhet om hur stort behovet av specialpedagogik faktiskt är i förskolan.

Min studie och tidigare forskning visar att behovet av specialpedagogik i förskolan är stort och det kommer alltid att finnas. Samtliga de intervjuade pedagogerna ansåg att det fanns ett stort behov av specialpedagogik ute på förskolorna, eftersom det alltid kommer finnas barn i behov av särskilt stöd.

Det kommer alltid finnas barn som behöver lite mer, så varför inte börja redan i förskolan.

Både min undersökning och tidigare forskning poängterar att behovet av specialpedagogik i förskolan ökar. Samhället har fått upp ögonen på att tidiga insatser gynnar barnens fortsatta skolgång. Och specialpedagogik i förskolan är minst lika viktigt som specialpedagogik i skolan. Men det stora behovet av specialpedagogik ute på förskolorna är inte enbart inriktat till att hjälpa barnen utan även fungera som handledning för pedagogerna. Behovet av handledning upplevs som konstant men avlastande, trots att det tar tid (Rakstang Eck & Rognhaug, 1995). Pedagogerna betonar att handledningen fungerar som ett bollplank, vilket upplevs som ett stort stöd åt personalgruppen. Detta menar även Folkman (1998). Hon poängterar att stödet i arbetet är jätteviktigt och att behovet av stöd är en självklarhet och inte ett tecken på misslyckande eller inkompetens. Jag tror att om specialpedagogen blir en naturlig del av arbetslaget så har den lättare att ge stöd, handledning och bekräftelse till pedagogerna. Samtidigt som den får en helhetsbild av barnen, detta för att kunna förändra förutsättningarna för hela barngruppen eller för ett enskilt barn.

Dikten i inledning sa att "särskilda barn blir så lätt isär-skilda. Isärskilda barn får så lätt särskilda behov". Det gäller, enligt mig att göra så att barn i en barngrupp inte blir isärskilda, man får inte peka ut dem och bedöma dem som "barn i behov av särskilt stöd" och på så sätt särskilja dessa barn. Istället är det, enligt mig viktigt att man lyfter fram alla barns olikheter och ser dessa som en resurs och inte som ett hinder. Detta poängterar en utav de intervjuade förskolpedagogerna. Hon menar att ett barn inte är sin problematik utan så mycket mer. Jag tycker att det är viktigt att man strävar efter en mångfald i barngrupperna så att det inte blir en homogen barngrupp. Även Verneresson (2007) poängterar att de specialpedagogiska insatserna skall ske på ett sådant sätt att eleven blir så lite särskild som möjligt.

För mig i mitt kommande yrke som förskolepedagog kommer det bli en förmån men samtidigt en riktig utmaning att arbeta med barn, eftersom varje barn är unik. Det gäller att jag som pedagog visar att jag är genuint intresserad av var och ett av barnen och att möter varje barn enskilt precis som det är med samma respekt och nyfikenhet. För inget barn är det andra likt. Det gäller att jag som pedagog ser till varje barns styrka, men även svårigheter för att på bästa sätt kunna stödja barnets utveckling. I en förskola/skola för alla skall alla barn mötas utifrån sina egna förutsättningar och behov och det innebär att vi inte kan mäta alla barn utifrån en och samma grund.

8 Förslag till fortsatt forskning

Den kunskap jag tillägnat mig under denna undersökning hoppas jag skall kunna bidra med ett betydelsefullt inslag i det fortsatta arbetet med att förbättra och utveckla specialpedagogens arbete i förskolan.

Nedan följer några förslag på framtida undersökningar.

- Jag tycker det vore intressant att undersöka och jämföra effekterna kring att ha en specialpedagog direkt knuten till verksamheten och att ha en övergripande specialpedagog.
- Behovet av specialpedagogik i förskolan kan ses utifrån barnens, föräldrarnas och skolledarnas synvinkel. Detta anser jag vore intressant att studera för att sedan jämföra likheter och skillnader med resultatet från min studie.
- En fortsättning på min undersökning skulle kunna vara att undersöka behovet av specialpedagogik i förskolan i en hel kommun för att jämföra pedagogernas uppfattningar.

Jag tror att resultatet i min studie kommer bli annorlunda om studien genomförs igen, om ett tag. Detta beroende på att jag hoppas och tror att specialpedagogens roll har blivit mer befäst i förskolans verksamhet.

Referenser

- Asplund Carlsson, M, Pramling Samuelsson, I & Kärrby, G. (2001). *Strukturella faktorer och pedagogisk kvalitet i barnomsorg och skola – en kunskapsöversikt*. Kalmar: Skolverket
- Bladini, K. (2004). *Handledning som verktyg och rum för reflektion: en studie av specialpedagogers handledningssamtal*. Institutionen för utbildningsvetenskap. Avdelningen för pedagogik, Karlstads universitet.
- Fischbein, S & Österberg, O. (2003). *Mötet med alla barn – ett specialpedagogiskt perspektiv*. Växjö.
- Folkman, M-L. (1998). *Utåtagerande och inåtvända barn. Det pedagogiska samspelets möjligheter i förskolan*. Hässelby. Runa Förlag AB.
- Högskoleförordningens examensförordning för specialpedagoger*
<http://hsv.se/regleroch tillsyn/lagaroch regler/hogskoleforordningen.4.539a949110f3d5914ec800063912.html> (2009-09-05)
- Kvale, S. (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Kärrby, G. (1992). *Kvalitet i pedagogiskt arbete med barn*. Socialstyrelsen
- Läroplanen för förskolan 98*. (2009). AB Danagårds grafiska, Ödeshög
- Nilholm, C (2003). *Perspektiv på specialpedagogik*. Lund: Studentlitteratur.
- Persson, B. (2001). *Elevens olikheter och specialpedagogisk kunskap*. Stockholm: Liber
- Rakstang Eck, O. & Rognhaug, B. (1995). *Specialpedagogik i förskolan*. Lund: Studentlitteratur
- Salamancadeklarationen*. (1996). Svenska Unesco-rådets skriftserie nr 4.
- Schaub, Berit. *Särskilda behov?* http://www.bijweb.com/dikter/sarskilda_behov.htm (2009-09-03)
- Skollagen <http://www.riksdagen.se/webbnav/index.aspx?nid=3911&bet=1985:1100> (2009-09-04)

Skolverket (2000). *En fördjupad studie om värdegrunden – om möten, relationer och samtal som förutsättningar för arbetet med de grundläggande värdena.*

Skolverket (2004). *Förskola i brytningstid – en nationell utvärdering av förskolan.*

Statens offentliga utredningar, SOU 1999:63. *Att lära och leda – En lärarutbildning för samverkan och utveckling.*

Trost, J. (1997). *Kvalitativa intervjuer.* Lund: Studentlitteratur.

Vernersson I-L. (2007). *Specialpedagogik i ett inkluderande perspektiv.* Författaren och studentlitteratur.

Vetenskapsrådet. *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning.* Vetenskapsrådet.

<http://www.vr.se/download/18.668745410b37070528800029/HS%5B1%5D.pdf>

Åman, K. (2006). *Ögonblickets pedagogik. Yrkesgrupper i samtal om specialpedagogisk kompetens vid barn – och ungdomshabiliteringen.* Stockholm.